

INSTITUT ZA OBRAZOVANJE ODRASLIH RUSKE AKADEMIJE OBRAZOVANJA

Institut za obrazovanje odraslih Ruske akademije obrazovanja u Sankt Petersburgu predstavlja jedan od najstarijih i najvećih centara za istraživanje obrazovanja odraslih u svetu. Od 2007. godine, ovaj Institut dobio je status baze za razvoj koncepcije obrazovanja odraslih u zemljama Zajednice nezavisnih država (bivše sovjetske republike bez baltičkih država). Zbog navedenih karakteristika, potreban je nešto širi osvrt na istoriju i sadašnji rad ovog Instituta.

Pokret obrazovanja odraslih u predrevolucionarnoj Rusiji dobio je snažan zamajac održavanjem Prvog kongresa delatnika narodnih univerziteta Rusije 1908. godine u Sankt Petersburgu i Prvog kongresa narodnog obrazovanja u Moskvi 1911. godine. Tada su, zaslugom J. N. Medinskog i drugih ruskih teoretičara obrazovanja, formulisani osnovni principi obrazovanja odraslih: 1) *kulturnocentričnost*, odnosno socijalna usmerenost – obrazovanje odraslih vidi se kao važan faktor ekonomskog i duhovnog razvoja društva; opšte obrazovanje odraslih treba da bude osnova njihovog specijalnog, profesionalnog obrazovanja; 2) *antropocentričnost*, usmerenost obrazovanja odraslih na aktivnost i samodelatnost ličnosti; na ovom principu zasnivan je i naučni i filozofsko-humanistički karakter sadržaja obrazovanja odraslih; 3) *svetovni* (laički) karakter obrazovanja odraslih; 4) *opštedostupnost* obrazovanja odraslih; 5) *demokratski, humanistički karakter* nastavnog procesa u obrazovanju odraslih; 6) obezbeđivanje *diferenciranih formi* obrazovanja odraslih za različite slojeve stanovništva; 7) oslonac na *samoobrazovanje i koordinacija* delovanja obrazovnih i kulturno-prosvetnih ustanova; 8) *princip društvenosti*, kojim se naglašava široko učešće društvenih organizacija u obrazovanju odraslih, kao i autonomija ustanova za obrazovanje odraslih i 9) *finansiranje obrazovanja odraslih iz lokalnih i državnog budžeta*. Medinski se suprotstavlja tada široko rasprostranjenom korišćenju termina „vanškolsko obrazovanje“ za obrazovanje odraslih, tvrdeći da se ovim terminom izražava nerazumevanje celovitosti obrazovnog procesa. Istovremeno, on izdvaja pet tipova škola za obrazovanje odraslih: 1) škole opismenjavanja, 2) dopunski kursevi, 3) profesionalni kurse-

vi, 4) dopunske škole i 5) narodni univerziteti. Narodni univerziteti, zaslugom u prvom redu A. L. Šanjavskog, već su delovali u 16 gradova Rusije sa odeljenjima za visoko obrazovanje odraslih i naučno-popularizatorskim odeljenjima (koja su odgovarala srednjim školama). U ovom periodu, Medinski postavlja osnove nove, specijalne nauke o obrazovanju odraslih – andragogije.

Nakon Oktobarske revolucij, rad na obrazovanju odraslih nastavljen je i intenziviran. U Petrogradu je 1918. godine osnovan Institut za vanškolsko obrazovanje sa primarnom funkcijom obrazovanja kadrova za rad sa odraslima, pokrenut je i časopis „Vanškolsko obrazovanje” i održan Prvi sveruski kongres za vanškolsko obrazovanje (1919). Tokom dvadesetih godina publikovan je i veći broj teorijskih radova posvećenih obrazovanju odraslih. Njihovi autori se slažu u tome da se principi didaktike masovne škole ne mogu efikasno primeniti u obrazovanju odraslih, ali je razvoj teorije obrazovanja odraslih objektivno bio ograničen „embrionalnim“ stanjem sovjetske sociologije, razvojne i socijalne psihologije, socijalne pedagogije, ergonomije itd. Ipak, dvadesete godine XX veka predstavljale su zlatan period sovjetske andragogije u odnosu na tri naredne decenije.

Pitanja teorije i istraživanja obrazovanja odraslih vratiće se na dnevni red tek krajem pedesetih i početkom šezdesetih godina. Pri Akademiji pedagoških nauka osnovan je 1960. godine, pod rukovodstvom Anatolija Viktoroviča Darinskog, Naučno-istraživački institut večernjih i vanrednih opšte-obrazovnih srednjih škola. To je bio, ističu ruski autori, prvi naučni institut u svetu posvećen sistematskoj razradi teorijskih osnova obrazovanja odraslih na interdisciplinarnoj osnovi. U prvoj etapi rada, Institut je najveću pažnju poklanjao pitanjima osnovnog obrazovanja radničke omladine i odraslih u večernjim školama, da bi tokom sedamdesetih i osamdesetih godina, u skladu sa promenjenim nazivom u Institut za opšte obrazovanje odraslih, bio razvijen širok dijapazon istraživanja, koja su obuhvatala izučavanje istorije obrazovanja odraslih, pitanja usavršavanja vanrednog obrazovanja odraslih i razvoja didaktike obrazovanja odraslih, probleme školskog obrazovanja odraslih, razvoj obrazovanja i usavršavanja pedagoškog i andragoškog kadra itd. U prvoj etapi rada Instituta sproveden je veći broj istraživanja motivacije za vanredno obrazovanje i efekata nastavnog procesa u školama za obrazovanje odraslih. Publikovan je i veći broj radova iz predmetnih metodika u obrazovanju odraslih (nastava stranih jezika, na primer). Naročita pažnja posvećena je socijalnoj ulozi obrazovanja odraslih i istraživanju položaja i karakteristika ličnosti odraslog u obrazovnom procesu.

Fundamentalni karakter za razvoj teorije obrazovanja odraslih u bivšem Sovjetskom Savezu imala su istraživanja psihologije odraslih kojima je rukovodio znameniti ruski psiholog Boris Gerasimovič Ananjev (1907-1972), osnivač lenjingradske psihološke škole ili škole antropološke psihologije. Istraživanje *Razvoj saznajnih psihičkih funkcija odraslih i optimalni uslovi njihove obuke*, kojim je obuhvaćena populacija od 18 do 60 godina života započeto je 1966. godine, a rezultati su saopšteni u četvorotomnoj studiji *Razvojna psihologija odraslih, teorija i primena* (1971) i u knjizi *Razvoj psihofizioloških funkcija odraslih ljudi* (1972). Osnovni nalazi istraživanja ukazali su na to da nivo funkcionalnog razvoja intelekta na različitim etapama uzrasne evolucije odraslih ostaje dovoljno visok i da se ne nalaze nikakvi nagli prekidi ovih funkcija (osim u patološkim slučajevima). Dobijeni rezultati su ukazali i na „heterohronost“, odnosno neravnomernost razvoja psihičkih funkcija odraslih. U određenim etapama odraslog uzrasta bržim tempom se razvija pamćenje, a u drugim etapama mišljenje. Sa uzrastom su pojedine psihičke funkcije sve koordiniranije, što vremenom omogućava i kompenzaciju ranije slabije razvijenih funkcija. Sledeći doprinosi Ananjeva teoriji obrazovanja odraslih odnose se na njegovu *akmeologiju* i teoriju radne sposobnosti. On se osobito bavio fenomenom čovekove zrelosti, odnosno zakonomernostima i mehanizmima dostizanja optimalnog psihosocijalnog nivoa (*acme*) u razvoju ličnosti. Akmeologija kao interdisciplinarna oblast proučavanja formiranja zrele ličnosti naročito doprinos pruža andragogiji kao pouzdana osnova za razvoj teorije profesionalnog osposobljavanja, naglašeno je na naučnom skupu posvećenom stogodišnjici Ananjevog rođenja u Institutu za obrazovanje odraslih RAO 2007. godine.

Tokom devedesetih, nestanak sovjetskog sistema obrazovanja znatno je pogodilo i oblast obrazovanja odraslih. Period devedesetih predstavljao je vreme iščezavanja brojnih institucija koje su se bavile obrazovanjem i prosvetivanjem odraslih, ali i iščezavanja mitova negovanih u sovjetskom periodu, recimo onog po kome je Sovjetski Savez smatran prvom i jedinom zemljom u kojoj je iskorenjena nepismenost. U okviru transformisane Ruske akademije obrazovanja organizovan je današnji Institut za obrazovanje odraslih, koji je u saradnji sa UNESCO-om pokrenuo projekat istraživanja funkcionalne nepismenosti odraslih u Rusiji i projekat „Obrazovanje odraslih u uslovima tržišne privrede“.

Od 1997. godine, Institutom za obrazovanje odraslih Ruske akademije obrazovanja rukovodi Vladimir Ivanovič Podobed. Funkcija instituta je sprovođenje fundamentalnih i primenjenih istraživanja u oblasti obrazovanja odraslih i specijalističko obrazovanje andragoga. Rad Instituta za obrazovanje odra-

slih organizovan je u devet naučno-istraživačkih laboratorija: 1) za filozofske i sociokulturne probleme obrazovanja odraslih (oblast istraživanja: filozofska analiza kontinuiranog obrazovanja, filozofski, socijalni i kulturološki problemi obrazovanja odraslih, pitanja motivacije odraslih za nastavu i vaspitanje), 2) za teoriju i tehnologiju opšteg i profesionalnog kontinuiranog obrazovanja odraslih (posebno se bavi i andragoškim obezbeđivanjem procesa kontinuiranog obrazovanja u teorijskom, metodičkom i kadrovskom pogledu), 3) za organizaciono-pravne i socijalno-ekonomske probleme obrazovanja odraslih (istraživanje ekonomske efektivnosti sistema kontinuiranog obrazovanja), 4) za metodologiju, prognoziranje i upravljanje kontinuiranim obrazovanjem, 5) za istraživanje komparativne efikasnosti i kvaliteta sistema obrazovanja odraslih, 6) za koordinaciju naučne i praktične delatnosti u obrazovanju odraslih, 7) za sistemsku analizu i investiciono planiranje zdravstvene zaštite i higijene, 8) za socijalnu psihologiju i porodičnu pedagogiju i 9) za pitanja moralnog, pravnog i profesionalnog vaspitanja i prosvetavanja odraslih. Pri institutu radi Naučna biblioteka (170.000 bibliografskih jedinica), Izdavački i Socijalno-obrazovni centar.

Od značajnijih izdanja, poslednjih godina izdvajaju se monografije i zbornici: četvorotomni zbornik (objavljen u 12 svezaka) *Obrazovanje odraslih na granici vekova: pitanja metodologije, teorije i prakse* (2000-2001), J. I. Ogarrev: *Kontinuirano obrazovanje: osnovni pojmovi i termini – teaurus* (2005), *Praktična andragogija 1 i 2* (u redakciji V. I. Podobeda i A. E. Marona, 2003, 2007). Institut izdaje naučni časopis *Čovek i obrazovanje*, koji izlazi četiri puta godišnje.

U skladu sa promenama naučne politike u savremenoj Rusiji, kojima su Ruska akademija obrazovanja i njeni instituti dobili status državnih naučno-istraživačkih ustanova, isti rang dodeljen je i Institutu za obrazovanje odraslih, koji je od 2007. godine dobio i status osnovne međudržavne organizacije za razvoj obrazovanja odraslih u Zajednici nezavisnih država. To je uticalo i na inoviranu koncepciju kompleksnog programa istraživanja obrazovanja odraslih u periodu 2008-2012. godine. Opšti predmet istraživanja jeste obrazovanje odraslih kao socijalni institut razvoja jedinstvenog životnog prostora. Cilj istraživanja određen je kao razvoj sistema obrazovanja odraslih koji obezbeđuje održiv i inovativan razvoj društva (Rusije i Zajednice nezavisnih država). Osnovna usmerenja istraživanja su: 1) rad na naučnoj osnovi razvoja obrazovanja odraslih u polikulturnoj sredini, 2) obrazovanje odraslih kao ključna ustanova društvenog razvoja, 3) teorijske osnove modelovanja i inovacija u sistemu obrazovanja odraslih, 4) modernizacija modela profesionalne delatnosti

u obrazovanju odraslih i 5) istraživanje odnosa obrazovanja odraslih i kulture. Posebno se ističu sledeće teme istraživanja: metodologija inovacionog razvoja obrazovanja odraslih, razvoj kontinuiranog obrazovanja, socijalne i obrazovne inovacije u upravljanju sistemom obrazovanja odraslih, andragoško obezbeđenje sistema opšteg i profesionalnog obrazovanja i razvoj korporativne kulture andragoga, teorijske osnove projektovanja i upravljanja sistemom kvaliteta obrazovanja odraslih, razvoj motivacione sfere i samorealizacije u profesionalnom obrazovanju, duhovno-moralno vaspitanje odraslih u sistemu kontinuiranog obrazovanja, ekonomsko i zdravstveno obrazovanje stanovništva u uslovima modernizacije profesionalnog obrazovanja. Za dostizanje postavljenog cilja i adekvatnu obradu tema istraživanja potreban je, po mišljenju direktora instituta V. I. Podobeda, intenzivniji rad na teoriji upravljanja sistemom obrazovanja odraslih, na istraživanju kulture profesionalne delatnosti, na razvoju teorije i metodologije andragoških istraživanja kroz analizu i sistematizaciju dosadašnjih, domaćih i inostranih, istraživanja u oblasti andragogije i na razvoju metodologije međunarodne standardizacije i istraživanja kvaliteta obrazovanja odraslih.

Pripremio: Miomir Despotović